

מראי מקומות - ראש השנה

כח:

ההוספות שעושים אינם אלא דיבור, ואין לוקין עליו, מה שאין כן ישיבת סוכה שהיא מעשה.

ו. **מתיב רב שמן בר אבא מנין לכהן שעולה לדוכן וכו'** הקשה היום **תרועה**, שהרי מה שאמר רבא שמצות אינו עובר עליהם אלא בזמנו, זהו רק כשאינו מכיין לעשות המצוה, אבל כאן שמכיין לעשות המצוה, לכאורה אינו ענין לדברי רבא, והניח בקושיא. **והריטב"א** (ד"ה א"ל שאני אומר) הוכיח מכח קושיא זו, שרבא סובר שאפילו במכיוון לשם מצוה אינו עובר על תוסיף שלא בזמנו.

ז. **אמר ליה רבי יהושע הרי הוא עובר על כל תוסיף** הקשו **התוספות בעירובין** (ק), שיבא עשה וידחה לאו של כל תוסיף, ותימצו שאינו דומה לכלאים בציצית, כיון שבא על ידי פשיעה, ובלא השפיעה היה יכול להתקיים בלא דחיית הלאו. **והריטב"א** (שם) האריך קצת בביאור תירוץ זה, והביא עוד לתרץ שבקדשים אין אומרים עשה דוחה לא תעשה.

ח. **הרי הוא עובר על כל תוסיף במלחמת ה'** (י. בדפיו) כתב שדעת רבי יהושע שכיון שמדובר בקדשים, ובקדשים הכלל הוא שסתמן לשמה, לכך עובר על כל תוסיף אפילו בלא כוונה לקיים המצוה, אבל על כל תגרע אינו עובר. ורבי אליעזר סובר שאינו עובר על כל תוסיף, שהרי אינו מכיין לדם בכור, ולכך אין שייך לעבור בכל תוסיף, אבל על כל תגרע עובר, כיון שדם זה ראוי לזריקת מתן ארבע, כשנותן רק אחת עובר על כל תגרע.

ט. **אמר ליה רבי אליעזר לא נאמר כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו וכו'** הקשה **התוספות יום טוב בזבחים** (ח, י), וכי רבי אליעזר לא העלה בדעתו שכך ישיבהו רבי יהושע לגבי כל תגרע. וציין לדברי **התוספות** (ד"ה לא) שמשמע שנתקשו בזה, וכתבו שרבי אליעזר סבר שכיון שאינו עובר על כל תוסיף אלא כשהוא בעצמו, לכך טוב שלא יגרע המצוה, שאפילו אם גם על כל תגרע אינו עובר, מכל מקום עדיף שלא יגרע המצוה. ושיטת רבי יהושע, שכיון שיוצא באחת מהן, למה נזקיקנו ליתן ארבע. ועוד, שעדיף באחת שלא לעשות כלום מלעשות מעשה בידים.

אולם בטורי אבן תמה על דברי **התוספות** הללו, שכתבו מדוע נזקיקנו ליתן ארבע, שהרי ודאי צריך ליתן ארבע, כדי לקיים המצוה לכתחלה. וגם מה שכתבו שעדיף לעשות אחת כמו שמפרש שלא לעשות בידים, זהו דוקא אם עובר על הלאו, שעדיף לא לעבור על הלאו בידים, אבל אם אנו סוברים

א. **אבל הכא זכרון תרועה כתיב**

בערוך לנר הביא קושיית הפני יהושע והיום תרועה שלכאורה יש לחלק בפשיטות בין מצה לשופר, שבמצה אינו חשוב מתעסק, שכן נהנה, ושופר הוא מתעסק. ותרץ הערוך לנר שמוכח מזה שהתוקע לשיר אינו חשוב מתעסק, שהרי להלכה המתעסק לא יצא, וכיון שאינו מתעסק פשוט שיצא, קושיית הגמרא היא מה החידוש. ועל זה תירצה הגמרא שכיון שכתוב זכרון תרועה, הוה אמינא שלענין תרועה הוא חשוב מתעסק, ולא יצא, והשמיענו רבא שמכל מקום אין זה מתעסק גמור. וראה עוד **בריטב"א** ובמהרש"א בביאור החידוש.

ב. **היה קורא בתורה וכו'**

כתב **הריטב"א**, שאף שאין צריך כוונה כדי לצאת, מכל מקום ודאי צריך עדיין כוונת הלב להבין מה שהוא אומר, ורק הכוונה לשם מצות קריאת שמע אינה מעכבת.

ג. **בקורא להגיה**

פירש רש"י בברכות (ג), בקורא להגיה את הספר אם יש בו טעות, שאינו מכיין כלל אפילו לקריאה. והקשו **התוספות** שם, שהלא הוא קורא. ולכן פירשו התוספות שקורא להגיה היינו שאינו קורא התיבות כהלכתן וכןקודתן, אלא קורא כתיבתן כדי להבין בחסרות וביתרות, ואם כיון לבו לאו דוקא, אלא כלומר לקרות כדין כנקודתן וכהלכתן. **ורש"י** כאן כתב שאף קריאה אין כאן אלא מגמגם, ומשמע שאם אינו מכיין לקרות, נמצא שלא יקרא כראוי. **והריטב"א** כאן כתב שהקורא להגיה היינו שאין כוונתו לקריאה אלא לראות אם הספר מתוקן, ואינו קורא אלא כמתעסק בעלמא. **ורבינו יונה בברכות** (י. בדפיו) פירש, שדרך המגיה הוא כשמביט בשני הספרים שלפניו כדי לתקן מהאחד לחבירו, שפעמים מזכיר התיבות והפסוקים, וכוונת הגמרא שכשהגיע לפרשת קריאת שמע אם כיון לקרות כל הפסוקים כדין, יצא.

ד. **סבור חמור בעלמא הוא**

יש לתמוה כיצד אפשר לומר כן לגבי קריאת המגילה. וכתב הערוך לנה, שלגבי מגילה יש לפרש שסבור שהקרא אינו בר חיובא, כקטן או גוי, שנמצא שהוא סבור שאין כאן מעשה קריאת מגילה של מצוה כלל.

ה. **אלא מעתה הישן בסוכה בשמיני ילקה**

פירש רש"י בעירובין (נצ), שהקושיא היא מהדין שיושבים בסוכה בשמיני. וכתב הערוך לנה, שמכל יום טוב שני לא הקשו, אף שעושיין המצות מספק, והטעם הוא משום שכל

מראי מקומות - ראש השנה

כח: (המשך)

לדבריו, שכיון שאינו על ידי מעשה, שייך לומר את הסברא שכשאינו בעצמו אינו עובר.

יא. ועוד אמר רבי יהושע וכו'

בטורי אבן (אבני מילואים) האריך להוכיח שהלאו של כל תגרע אינו שייך אלא במתן ארבע כשנתן בפחות, אבל בכל שאר מצוות התורה, אם אינו עושה את כל חלקי המצוה אינו מקיים המצוה כלל, אינו עובר בכל תגרע, ש'בל תגרע' הוא רק כשקיים המצוה, אלא שלא קיימה באופן שלכתחילה, ומגרע מעיקר עשיית המצוה. אבל הקשה על זה, שאם כן מדוע אמר רבי יהושע שעדיף ליתן מתנה אחת ולעבור על כל תגרע שלא על ידי מעשה, נאמר שלא יתן אפילו מתנה אחת, ועל ידי זה לא יעבור כלל על כל תגרע, וכתב שאין סברא לומר שכדי שלא יהא הקרבן פסול אומרים לו לעבור על כל תגרע, וכתב שיש ליישב בדוחק.

ובאור שמח (פסוהמ"ק ב' י"א) הביא קושיית הטורי אבן, וכתב שאין זה קשה כלל, לפי שבשעת נתינת המתנה האחת, אינו עובר בכל תגרע בקום ועשה, שהרי עדיין יכול ליתן ארבע, ורק כשאחר כך אינו נותן יותר הוא עובר על כל תגרע, ובזה עובר ממילא בשב ואל תעשה.

יב. רבא אמר לצאת לא בעי כוונה לעבור בעי כוונה

פירש השפת אמת, שהוא משום שסתם מצוה לשמן קיימי, לכך אין צריך כוונה, מה שאין כן לענין לעבור, שודאי אינו עומד לעבור, לזה ודאי צריך כוונה.

שכשאינו בעצמו אינו עובר על הלאו, מדוע שיהיה עדיף שלא לעשות מעשה, והניח בקושיא.

י. ועוד אמר רבי יהושע וכו'

הקשה השפת אמת בזבחים (פ), מהו 'ועוד', הרי לכאורה הטעם הראשון אינו מספיק לעצמו, שכיון שהם שוים, לכאורה עדיף לקיים המצוה של מתן ארבע בשלימות. וביאר שה'ועוד' הוא פירוש של הסברא ראשונה, שכיון שהם שוים, עדיף שלא לעשות מעשה. אלא שהקשה שאם באמת אינו עובר כלום, בין כל תוספי ובין כל תגרע, א"כ מדוע שיהא מוטב שלא לעשות, הרי אינו עובר כלום בעשייתו. ועוד, שהרי בפירוש אמר רבי יהושע 'כשנתת עברת' וכו', ומשמע שבאמת עבר על כל תוספי וכל תגרע, אף שלא בעצמו.

וביאר שכשאמר רבי יהושע לרבי אליעזר שגם כל תגרע לא נאמר אלא כשהוא בעצמו, כוונתו היתה שלשיטת רבי אליעזר גם כל תגרע אינו אלא כשהוא בעצמו, אלא שעדיין עדיף לקיים נתינת ארבע, ועל זה אמר רבי יהושע שלענין כל תוספי, שהוא איסור בקום ועשה, לא מועילה הסברא שאינו בעצמו. שאף שהמתנה אינה משום דם הבכור אלא משום דם העולה, שזוהי הסברא של אינו בעצמו, מכל מקום אין לעשות מעשה בדם הבכור אגב דם העולה. אבל לגבי כל תגרע שייכת סברא זו, שכיון שאין לעשות מעשה בדם הבכור משום דם העולה, יש לומר שאינו עובר על כל תגרע על דם העולה שלא נתן, לפי שלא היתה לו ברירה כיון שלא היה בעצמו. ונמצא שדברי רבי יהושע הם המשך